O baladă a lui Gh. Asachi publicată la Paris

Zamfira MIHAIL*

Omagiu dr. N.A. Ursu

Key-words: *Asachi, Hommaire de Hell, ballad, translation*

Reconstituirea sursei de inspirație a lui Gheorghe Asachi pentru balada *Ştefan înaintea Cetății Neamțu* a întreprins-o Letiția Cartojan-Turdeanu la începutul anilor ’40 ai secolului trecut, ea identificând şi principalele etape ale difuzării textului (Cartojan 1943: 1995). Autoarea formulase ipoteza că Gh. Asachi ar fi compus-o direct în franceză şi a tradus-o apoi în limba română:

> Avem de-a face, după cum am mai spus, numai cu o *traducere* [sublinierea Letiției Cartojan] a baladei compusă în limba franceză de Asachi la 1834, independentă de traducerea pe care autorul însuşi o dat-o în 1841. O comparație între cele două forme româneşti: traducerea lui Asachi şi traducerea anonimă, ne duce spre acelaşi original francez (Cartojan 1943/1995: 162).

Editarea completă a scrierilor lui Gheorghe Asachi de către N.A. Ursu a presupus investigații dintre cele mai complexe din partea editorului, în cazul acestei balade (Asachi 1973: 682–685), deoarece a trebuit urmărită istoria receptării atât a textului în limba română, cât şi a traducerii sale în limba franceză. Editorul ia în considerație, în primul rând, textul în limba română:

> *Ştefan cel Mare înaintea cetății Neamțu* care a fost publicată întâi, cu semnătura lui Asachi, în Spicuitorul moldoromân», partea a IV-a, octombrie–decembrie 1841, p. 118–121 (**A**), alături de versiunea în limba franceză (Asachi 1973: 682)[1],

bazându-se şi pe afirmația expresă a lui Asachi din 1865:

> Balada, care românilor place a cânta în festinele sale, este de mine compusă şi adaptată, care din anticitate se cântă. *Acea baladă mai apoi am tradus-o* [subl. n., Z.M.] în limba italiană, franceză, engleză, spre a încunoştiința pe streini de fapta matroanei moldo-române (Asachi 1973: 683–684).

* Institutul de Studii Sud-Est Europene, Bucureşti, România.

[1] Atributul *cel Mare* pe lângă numele lui Ştefan apare atât în varianta în limba franceză din „Spicuitorul moldoromân”, 1841, cât şi în varianta tradusă de Vaillant şi publicată la Paris, în 1851!

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)

Ambii cercetători ai moştenirii lui Asachi citează multele reeditări în limba română din publicaţiile periodice şi din ediţiile *Culegerii de poesii*, Iaşi, 1854 (ediţia a II-a, Iasi, 1863).

În limba franceză textul a fost publicat, în aceeaşi perioadă, în mai multe broşuri şi periodice din Moldova, începând din 1834. În comentariile, atât ale Letiţiei Cartojan, cât şi ale lui N.A. Ursu, nu a fost însă citată editarea textului *Etienne devant chateau de Niamtzo. Balade Moldave*, în 1859, din lucrarea *Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie* par G. Asaky, traduit du roumain (Asachi 1859: 159–160). În capitolul *Description du tableau représentant Étienne le Grand devant le chateau de St. Germain (Niamtzo)*, în care îşi declină proprietatea asupra tabloului care înfăţişează scena convorbirii lui Ştefan, în faţa porţilor cetăţii Neamţului, cu mama sa aflată pe creneluri alături de nora şi arhiepiscopul locului, executat după indicaţiile sale („L'original de ce tableau, production de Mr. G. Asaky à Rome l'an 1812, a été executé à l'huile par un célèbre peintre italien, puis lithographié à Jassy en 1834 par la main habile de M.J. Miller"), Asachi reproduce balada, după câteva cuvinte introductive:

> Nous communiquons ici *la traduction* [sublinierea noastră, Z.M.] de la ballade qui a trait à cet évènement, et qui est chantée sur un air national, dont voici le texte et la mélodie (Asachi 1859: 155–160).

Am citat contextul mai larg pentru a releva afirmaţia repetată a lui Asachi, că balada în limba franceză reprezintă o traducere.

Referirea la o primă tipărire a textului în limba franceză la Paris, în 1851, este consemnată de N.A. Ursu:

> J.A. Vaillant o traduce [balada, Z.M.] în limba franceză şi o publică în antologia sa *Poésies de la langue d'or*, Paris, 1851, p. 70–71, cu menţiunea, sub titlu: „Cette pièce est retouchée d'un Moldave dont j'ignore le nom". Vaillant a folosit probabil versiunea anonimă [a baladei în limba română, Z.M.] şi a tradus-o la Sibiu, în 1843, cum afirmă în nota de la sfârşitul poeziei „Dans ma prison d'Hermanstadt, 1843" (Asachi 1973: 683).

Nu cunoaştem alte referiri la textul baladei din antologia lui J.A. Vaillant apărută în Franţa.

Balada *Ştefan în faţa cetăţii Neamţu* (*Étienne devant le chateau de Niamtzo*) a mai fost însă publicată la Paris şi în 1854. Pentru a înţelege împrejurările în care a apărut, se cuvine să facem în prealabil o prezentare a autoarei care a tipărit-o. Tânăra Jeanne Louise Adelaïde, născută Herriot, era soţia inginerului de mine Ignace Xavier Morand Hommaire de Hell (1812–1848), personalitate foarte activă, care şi-a vădit competenţa în domenii importante[2]. A fost membru al Societăţii de geografie şi geologie din Paris din 1843 şi decorat de guvernul francez cu Legiunea de Onoare. A fost un bun cunoscător al izoarelor istorice şi arheologice antice, pe care le-a folosit în referirile sale.

A lucrat la Constantinopol din 1835, apoi din 1838 a fost în slujba ţarului Nicolae I al Rusiei, făcând cercetări şi publicând lucrări de referinţă despre aspectele

[2] Pentru informaţii despre biografia lui Xavier Hommaire de Hell ne-am bazat pe datele din lucrarea Călători 2009: 627.

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)

geografico-geologice, etnografice şi economice etc. ale sudului Rusiei (pentru rezultate a şi fost onorat cu o înaltă decoraţie imperială); el a lăsat mărturii importante şi despre Basarabia[3]. Din 1841 s-a instalat la Iaşi, cu un contract pe doi ani oferit de Mihail Sturza „pentru a supraveghea căile de comunicaţie şi exploatarea minelor". Îmbolnăvindu-se de „frigurile periculoase ale Danubiului", în 1842 s-a reîntors în Franţa. Revine însă la Iaşi în toamna anului 1846, în timpul unei călătorii începută la Terapia, apoi prin Bosfor în Marea Neagră, de-a lungul ţărmurilor Dobrogei, la Constanţa şi Cernavodă, apoi pe Dunăre până la Galaţi şi de acolo la Iaşi. A consemnat impresiile sale despre aşezările şi locuitorii întâlniţi.

Mărturiile sale au apărut recent în lucrarea *Călători străini despre ţările române în secolul al XIX-lea* (Călători 2007) sub formă de excerpte[4]. Va rămâne în capitala Moldovei până la sfârşitul lunii octombrie 1846. A decedat în timpul unei alte călătorii, la Ispahan, în 1848.

În lucrarea *Les steppes de la Mer Caspienne, le Caucase, la Crimée et la Russie méridionale. Voyage pittoresque, historique et scientifique* (X. Hommaire de Hell 1843), autorul ţine să specifice în prefaţă colaborarea permanentă cu soţia sa:

> (p. VI) ma femme, qui n'a reculé devant aucune fatigue pour m'accompagner dans la pluspart de/ (p. VII) mes explorations, est devenue en France ma collaboratrice pour les travaux de rédaction. C'est à elle qu'appartient toute la partie pittoresque du voyage (Adèle Hommaire de Hell 1860, 1868).

Aceasta explică de ce soţia sa a folosit un titlu asemănător pentru tipărirea propriilor impresii din aceste călătorii. Contribuţia sa la editarea impresiilor de călătorie ale soţului ei se vădeşte cu prisosinţă în multele note iscălite cu numele ei.

Adèle Hommaire de Hell a îngrijit şi lucrarea soţului ei, apărută postum, *Voyage en Turquie et en Perse éxecuté par ordre du gouvernement français pendant les années 1846, 1847, 1848...* al lui Xavier Hommaire de Hell, t. I, Paris, 1854. În X. Hommaire de Hell (1854: 196), reproducerea baladei *Étienne devant la forteresse de Niamtza* este precedată de notiţa: „Cet acte héroique est consacré dans la ballade la plus populaire des Moldaves. L'auteur, l'agha Assaki, en a bien voulu faire pour moi la traduction francaise que je donne ici. *Madame de Hell*". Prin urmare, varianta publicată reprezintă, considerăm noi, o nouă traducere, din română în franceză, făcută de Gheorghe Asachi special pentru doamna Adèle Hommaire de Hell. Diferenţele lexicale o justifică. În titlul baladei, *forteresse* (X. Hommaire de Hell 1854: 196–197) vs. *chateau* (Asachi 1859: 159–160); *Niamtza* vs. *Niamtzo*; r. 2: *dans la verte campagne* vs. *au loin sur la campagne*; r. 5: *C'était le temps alors* vs. *C'était un temps alors*; r. 9: *Après des jours brillants vinrent ceux du malheur* vs. *Après des jours de gloire, il en eut de malheur*; r. 11: *le temps où le berger moldave* vs. *alors que le berger moldave*; r. 15: *Et la flamme et le fer* vs. *Et le fer et la*

[3] Zamfira Mihail, *O nouă scriere despre Basarabia (1858)*, formă amplificată a comunicării susţinute la 1 sept. 2010, la Chişinău, la a III-a Sesiune Internaţională *Cultură şi politică în Sud-Estul Europei (sec. XV–XX)* a Institutului de Istorie, Stat şi Drept al Academiei de Ştiinţe a R. Moldova şi Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române (sub tipar).

[4] În Călători 2007: 627–639 sunt reproduse informaţiile despre ţările române doar din vol. I al lucrării (X. Hommaire de Hell 1854). Au fost traduse p. 166–167, 173–192, 205–215. Sub tipar se află un studiu al nostru, Z.M., despre alte numeroase informaţii din lucrările lui Xavier Hommaire de Hell care se referă la etnografie, geologie şi geografie, comeţ şi alte aspecte ale unor realităţi româneşti.

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)

flamme; r. 29: *rêvant à la victoire* vs. *marchant à la victoire*; r. 31: *Il lui faut les exploits ou la mort du héros* vs. *Il lui faut la conquête ou la mort des héros*!; r. 34: *ton pays doive sa délivrance* vs. *le pays doive sa délivrance*; r. 35: *Ta mère te l'ordonne, et tu dois obéir* vs. *Ta mère et ton destin ne sauront te trahir*; r. 43: *Savait, pour son pays, toujours combattre* vs. *Pour son pays savait toujours combattre*[5]. Unele echivalări lexicale franceze nu se regăsesc în balada în limba română (Asachi 1973: 171). Este de presupus că „Aga Asachi" îi va fi tradus, oral, doamnei Adèle balada din română în franceză, într-una din perioadele de sejour la Iaşi a soților Hommaire de Hell, fie în lunile din anii 1841–1842 fie, aproape cu certitudine, în lunile septembrie – sfârşitul lui octombrie 1846, deoarece textul a şi fost reprodus în lucrarea în care se relatează călătoria din anul 1846. Lucrarea *Voyage en Turquie et en Perse* s-a bucurat de o difuzare de prestigiu, deoarece la cererea Ministerului Instrucțiunii Publice din Franța, Academia de Inscripții şi Beletristică a cercetat manuscrisele lui Hommaire de Hell, membrii Comisiei au întocmit un raport şi astfel au fost tipărite postum (Paris, 1854–1860) cele patru volume ale relatărilor de călătorie din anii 1846–1848.

Doamna Hommaire de Hell a rămas ataşată în mod special de Moldova şi după decesul soțul ei, când, îngrijindu-i volumul, a contribuit cu multe informații pe care le vor fi cunoscut împreună şi, mai ales, cu evocarea romantică a multor fapte din istoria poporului român pe care le vor fi ascultat amândoi de la prietenii de la Iaşi, printre care neîndoios Gheorghe Asachi şi familia sa au fost printre cei mai apropiați. În 1858, Asachi tipăreşte în „Calendar pentru Români" un studiu de 20 de pagini în limba română: *Bessarabia*, semnat Omer de Hel, al cărui prototip în limba franceză nu l-am identificat încă. Este posibil să reprezinte traducerea de către Gheorghe Asachi[6] a unui articol al lui Xavier Hommaire de Hell, din „Journal de Géographie", la care călătorul francez a colaborat deseori, sau este o alcătuire a editorului român din fragmente şi informații dispersate, pe care le-am recunoscut în mai multe dintre scrierile lui Xavier Hommaire de Hell.

Anexă

● *Poésis de la langue d'or*, traduites par J.-A. Vaillant (de Bucharest), Paris, chez tous les libraires de Paris. Et chez l'Auteur, rue de l'Arcade, 7, 1851 [BAR I 43.622][7]:

[p. 70] *Étienne-le-Grand de Moldavie devant sa forteresse de Niamtz.*/ Cette pièce est retouchée d'un Moldave dont j'ignore le nom.//

Célèbre, magnanime, digne exemple des rois,/ Debout sur ses donjons, lá-haut sur la montagne,/ D'où son regard au loin planait sur la campagne,/ Une femme en héros commandait autrefois./ C'était le temps alors où les femmes moldaves/

[5] Am reprodus în *Anexă* ambele variante (din 1854 şi din 1859) ale baladei. Se observă diferențele de punctuație şi greşelile din textul tipărit la Iaşi.

[6] Pentru că limba română a acestui studiu prezintă toate particularitățile lexicale şi morfologice ale scrisului lui Gh. Asachi (cf. Mihail 2011).

[7] Reproducem şi primul text în limba franceză tipărit la Paris (1851) al baladei, pentru diferențele față de variantele Paris, 1854 şi Iaşi, 1859.

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)

Pouvaient servir d'exemple aux hommes les plus braves.// Elle avait fils Étienne; et, malgré son grand cœur,/ Soldat chéri du Christ et né pour la victoire,/ Pour la première fois, après trente ans de gloire,/ Étienne avait trouvé son maître, son vainqueur:/ C'était pourtant alors que le pâtre moldave/ Savait pour son pays vaincre ou mourir en brave.// Il fuyait; et partout les terribles spahis/ Sur sa trace semaient la mort et le carnage,/ Mettaient à feu les bourgs, les villes au pillage;/ Moissons, fôret en flamme éclairaient le pays !/ C'était pourtant alors que les boïers moldaves/ Savaient pour leur pays vaincre ou mourir en braves.// [p. 71] Il arrive à Niamtz. Viendrait-il s'y cacher?/ Non, non! Mais s'il est prince, il est et fils et père./ Un baiser de son fils, un baiser de sa mère,/ C'est avant de mourir ce qu'il y vient chercher./ Car c'était-là le temps où tout prince moldave/ Savait aimer en père et guerroyer en brave.// Déjà la sentinelle en arme au pont-levis/ A décroché la chaîne; et le pont déjà baisse,/ Lorsque du haut des murs, comme une prophétesse,/ « N'ouvre pas ! lui crie Anne, et ce n'est point mon fils ! »/ C'était le temps alors où les femmes moldaves/ Savaient servir d'exemple aux hommes les plus braves.// « Mon fils a des lauriers qui lui ceignent le front;/ Mon fils n'a jamais fui le chemin de la gloire;/ Mon fils à ses boïers sait donner la victoire;/ Mon fils à son pays n'a jamais fait affront ! »/ Qu'il était beau ce temps où les femmes moldaves/ Pouvaient servir d'exemple aux hommes les plus braves.// A ce mots, qui lui font monter le sang au cœur,/ Étienne électrisé crie aux siens : Volte face !/ Tombe sur les spahis, les culbute, les chasse,/ Les écrase; et le soir entre à Niamtz, vainqueur./ Hélas ! ce temps n'est plus où ses boïers moldaves/ Savaient avec leur duc vaincre ou mourir en brave.// Dans ma prison d'Hermanstadt, 1843.

● Xavier Hommaire de Hell, *Voyage en Turquie et en Perse*, Paris, t. I, P. Bertrand, Libraire-éditeur, 1854 [BAR II 141.759].

[p. 196] *Étienne devant la forteresse de Niamtza//* Dans ces donjons ruinés qui couvrent la montagne/ Dont l'ombre, au soir, s'étend dans la verte campagne,/ Une femme héros commandait autrefois,/ Célèbre, magnanime et riche en beaux exploits,/ C'était le temps alors où le berger moldave/ Savait, pour son pays, toujours combattre en brave.// Elle eut un fils puissant, nommé le Grand Étienne:/ C'est le plus beau rayon de notre gloire ancienne./ Après des jours brillants vinrent ceux du malheur,/ Car le sort le trahit... il trouva son vainqueur./ C'était pourtant le temps où le berger moldave/ Savait, pour son pays, toujours combattre en brave.// Des hordes d'ennemis inondaient nos vallées/ Et la flamme et le fer, sortant de leurs mêlées,/ Portaient partout l'effroi, l'insulte, le trépas;/ Hameaux, villes, cités, tout tombait sous leurs pas./ C'était pourtant, etc.// Étienne, toujours grand, intrépide à la guerre,/ Rassemble tous ses preux autour de sa bannière,/ Mais il veut voir, avant de vaincre ou de périr,/ Sa mère qu'il chérit, son fils qu'il doit bénir,/ C'était le temps,... etc. // Avant l'aube et suivi de sa bande guerrière,/ Il vient à ces donjons, demande à voir sa mère;/ Mais, de ces noirs créneaux, devant tous ses guerriers:/ « *Mon fils n'entrera pas*, dit-elle, *sans lauriers !* »/ C'était le temps alors, etc.// « Mon fils est plein d'honneur... Pour se couvrir de gloire/ Je l'ai toujours trouvé rêvant à la victoire;/ Sa tombe est trop obscure à l'ombre des châteaux:/ Il lui faut les exploits ou la mort des héros. »/ C'était le temps alors, etc.// « Rassemble tes geurriers

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)

soumis à ta vaillance,/ Qu'à toi seul ton pays doive sa délivrance;/ Ta mère te l'ordonne, et tu dois obéir;/ Ainsi que toi, s'il faut, elle saura mourir ! »/ C'était le temps alors, etc.// Étienne, électrisé, pousse un long cri de guerre;/ Plein d'une ardeur nouvelle, il part comme un tonnerre,/ Et l'ennemi, surpris, colbuté, massacré,/ Arrose de son sang le pays délivré !/ Ah ! c'était bien le temps où le berger moldave/ Savait, pour son pays, toujours combattre en brave.

● *Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie* par G. Asaky, traduit du roumain, première partie, Jassy, Institut de l'Abeille, 1859[8].

[p. 159–160] *Étienne devant chateau de Niamtzo. Ballade moldave*.// Dans ces donjons ruinés qui couvrent la montagne/ Dont l'ombre, au soir, s'étend au loin sur la campagne,/ Une femme héros, commandait autrefois,/ Célèbre, magnanime et riche en beaux exploits,/ C'était un temps alors, où le berger moldave/ Savait pour son pays toujours combattre en brave (bis).// Elle eût un fils puissant, nommé le grand Étienne ;/ C'est le plus beau rayon de notre gloire ancienne ;/ Après des jours de gloire, il en eut de malheur,/ Car le sort le trahit, il trouva son vainqueur./ C'était pourtant alors que le berger moldave/ Savait pour son pays toujours combattre en brave (bis).// Des hordes d'ennemis inondaient nos vallées/ Et le fer et la flamme sortant de leurs mêlées,/ Portaient partout l'effroi, l'insulte et le trépas,/ Hameaux, villes, cités, tout tombait sous leurs pas./ C'était pourtant alors que le berger moldave/ Savait pour son pays toujours combattre en brave (bis).// Étienne toujours grand, intrépide à la guerre,/ Rassemble tous ses preux autour de sa bannière,/ Mais il veut voir, avant de vaincre ou de périr,/ Sa mère qu'il chérit, son fils qu'il doit bénir,/ C'était un temps alors où le guerrier moldave,/ dans ses affections, savait combattre en brave (bis).// Avant l'aube, et suivi de sa bande guerrière,/ Il vient à ces donjons, demande à voir sa mère,/ Mais de ces noirs créneaux devant tous ses guerriers :/ « Mon fils n'entrera pas » dit-elle « sans lauriers ! »/ C'était un temps alors où les femmes moldaves/ Pouvaient servir d'exemple aux hommes les plus braves (bis).// « Mon fils est plein d'honneur ! pour se couvrir de gloire/ « Je l'ai toujours trouvé marchant à la victoire,/ Sa tombe est trop obscure à l'ombre des châteaux/ Il lui faut la conquête ou la mort des héros ! »/ C'était un temps alors où les femmes moldaves/ Pouvaient servir d'exemple aux hommes les plus braves (bis).// « Rassemble tes geurriers soumis à ta vaillance,/ Qu'à toi seul le pays doive sa delivrance,/ Ta mère et ton destin ne sauront te trahir,/ Ainsi que toi s'il faut elle saura mourir ! »/ C'était un temps alors où les femmes moldaves/ Pouvaient servir d'exemple aux hommes les plus braves (bis).// Étienne électrisé pousse un long cri de guerre,/ Plein d'une ardeur nouvelle il part comme un tonnerre,/ Et l'ennemi surpris colbuté, massacré,/ Arrose de son sang le pays délivré./ C'était bien alors que le berger moldave/ Pour son pays savait toujours combattre en brave (bis).

[8] Un exemplar al acestei lucrări, care se păstrează la Biblioteca sf. Sinod, II 8699, a aparţinut lui N. Filipescu Dubău, cel care a copiat balada în limba română: *Ştefan înaintea cetăţei Neamţului/ baladă moldavă după cum s'află'ntre plebe,* din ms. rom. 786 BAR, f. 223^{r-v}.

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)

Bibliografie

Asachi 1859: *Nouvelles historiques de la Moldo-Roumanie*, par G. Asaky, traduit du roumain, Jassy, Institut de l'Abeille.

Asachi 1973: Gheorghe Asachi, *Opere*, vol. I, îngrijire şi introducere de N.A. Ursu, Bucureşti, Editura Minerva.

Cartojan 1943/1995: Letiția Cartojan, *Legenda „Mama lui Ştefan cel Mare". D Cantemir, izvorul baladelor din secolul al XIX-lea*, în „Cercetări literare", V, 1943, 65–98, *apud* Emil Turdeanu, Letiția Turdeanu-Cartojan, *Studii şi articole literare*, publ. de Mircea Anghelescu cu o postfață şi note complementare, Bucureşti, Editura Minerva, 1995, 147–174.

Călători 2007: *Călători străini despre țările române în secolul al XIX-lea*, serie nouă, vol. IV (1841–1846), Bucureşti, Editura Academiei Române.

A. Hommaire de Hell 1860, 1868: Adèle Hommaire de Hell, *Voyage dans les steppes de la Mer Caspienne et dans la Russie méridionale*, Paris, L. Hachette, 1860, VIII+411 p. [BAR I 378.123]; deuxième édition, Paris, Librairie académique Didier et Cie, libraires éditeurs/ 35, Quai des Augustins, 1868, IX+367 p. [BAR I 34.275].

X. Hommaire de Hell 1843: Xavier Hommaire de Hell, *Les steppes de la Mer Caspienne, le Caucase, la Crimée et la Russie méridionale. Voyage pittoresque, historique et scientifique*, t. I, Paris, chez P.Bertrand, éditeur/Rue Saint-André-des-Arcs, 38/ Strasbourg, chez Ve Levrault, Libraire, rue des Juifs, 33 [BAR II 34.147].

X. Hommaire de Hell 1854: Xavier Hommaire de Hell, *Voyage en Turquie et en Perse* é*xecuté par ordre du gouvernement français pendant les années 1846,1847, 1848.* Cet ouvrage est accompagné de Cartes, Inscriptions etc. et d'un Album de 100 planches par Jules Laurens, t. I, Paris, P. Bertrand, libraire-éditeur/Rue de l'Arbre-sec, 22, 1854 [BAR II 141.759].

Mihail 2011: Zamfira Mihail, *Descrierea Basarabiei de către Xavier Hommaire de Hell (1858)*, „Limba română", nr. 1/2011 (sub tipar).

A Ballad Written by Gh. Asachi Printed in Paris

The ballad *Ştefan înaintea Cetății Neamțu* written by Gh. Asachi had also been circulating in French in Moldavia, published in brochures or in magazines. In the present article, we analyze the Asachi's ballad publication in 1854 in Paris by Adèle Hommaire de Hell, in the book of Xavier Hommaire de Hell (X. Hommaire de Hell 1854: 196–197).

BDD-A987 © 2011 Institutul de Filologie Română „A. Philippide"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:27 UTC)